

Eesti Kohtunike Ühing

Hr Urmas Reinsalu
minister
Justiitsministeerium
info@just.ee

Teie 02.12.2015 nr 8-1/8234

Meie 11.12.2015

Arvamus kohtute seaduse ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu kohta

Eesti Kohtunike Ühing tänab võimaluse eest esitada omapoolne arvamus kohtute seaduse (KS) ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu kohta. Peame kohtunikuks saamise korralduse kaasajastamist ja reguleeritud õiguselukutsete vahelise liikumise hõlbustamist kohtunikukonna järelkasvu tagamiseks vajalikuks ning toetame põhimõtteliselt eelnõus väljapakutud regulatsiooni kehtestamist.

Nagu märkisime juba oma 17.07.2015 arvamusel kohtute seaduse muutmise seaduse eelnõu väljatöötamiskavatsuse kohta (Teie viide 26.06.2015 nr 8-1/4680), ei saa mitmete seniste kohtunikukonkursside ebaedukust siiski seostada ainuüksi praeguse kohtunikuks saamise korralduse jäikusega, vaid täiendavalt tuleks tõsiselt tegeleda võimaluste otsimisega, kuidas suurendada kohtnikuameti atraktiivsust juristkonnas. Eelkõige vajaks põhjalikku järelhindamist kohtunike suhtes täna kehtivate sotsiaalsete ja tööalaste garantiide piisavus, arvestades kohtnikuameti keerukust, sellega seotud vastutust ja ametist tulenevate piirangute ulatuslikkust. Oleme seisukohal, et kohtusüsteemi jätkusuutlikkust on võimalik tagada üksnes komplekssete meetmetega, mis motiveeriksid nii väarikaid kandidaate kohtusüsteemi sisenema kui ka olemasolevaid kohtunikke ametis pikka aega jätkama. Peame äärmiselt kahetsusväärseks, et algse väljatöötamiskavatsusega võrreldes on eelnõus loobutud ka staažiga seotud lisapuhkuse ja nn enesetäiendamise aasta sisseseadmisest. Leiame, et pelgalt viide Rahandusministeeriumi kooskõlastuse puudumisele ei saa olla piisavaks argumendiks, et hoiduda tegelikult eksisteeriva probleemiga sügavamalt tegelemisest. Seda eriti olukorras, kus väljatöötamiskavatsuses esitatud arvutused riigile kaasneva lisakulu kohta olid ilmselgelt ekslikud, jättes täielikult arvesse võtmata KS §-s 138¹⁰ sätestatud kaheaastase üleminekuaja ja kohtunike poolt tegelikult kasutatud puhkuste kestuse.

Seadmata kahtluse alla kohtunikueksamiskomisjoni pädevust, tuleks kohtunikukandidaatide vahel valiku tegemisel ja nende isiksuseomaduste hindamisel arvestatavad põhikriteeriumid püüda võimalikult suures ulatuses sätestada seaduses, et tagada kohtunikukonkursside suurem läbipaistvus ning võimaldada õiguskaitsevahendite tõhusamat rakendamist. Sarnaselt praegu kehtiva KS § 51 teisele lausele võiks uue sõnastusega KS §-s 51 näha samuti selgelt ette, et kohtunikueksamist on vabastatud ka ametisolev kohtunik.

Pidades silmas, et kohtunikuks saamise korralduses ettenähtavate muudatuste tulemusel tekib olukord, kus ametisse nimetatud kohtunik alles alustab kohtunikutööks vajalike

ametioskuste omandamist, kuid peab samal ajal juba vähemalt 90% ulatuses täitma kõiki neid ülesandeid, mis vastavate oskuste olemasolu eeldavad, võib n-ö noorkohtunike juhendajatele prognoosida märksa suuremat lisatööd, kui see on kaasnenud seniste kohtunikukandidaatide juhendamisega. Sellele vaatamata nähakse kavandatava KS § 76 lõikes 4 jätkuvalt ette juhendajale üksnes 5% suuruse lisatasu maksmist (mis vastab keskmiselt vaid 8 töötunnile kuus), kusjuures KS §-st 73 tulenevalt ei ole kohtunikul ka õigust juhendamisest keelduda. Seda arvestades tuleks juhendamistasu määra kindlasti tõsta. Olukorras, kus pikaajalisest ettevalmistusteenistusest loobumise tulemusel peaks kohtunike väljaõpe olema senisest märkimisväärselt vähemkulukas, ei saa juhendamistasu praegusel tasemel säilitamist õigustada ka pelgalt fiskaalsete kaalutlustega.

Vabariigi Valitsuse seaduse § 44¹ lõigete 9 ja 10 kehtetuks tunnistamist ei saa pidada põhjendatuks. Riigil kui protsessiosalisel peaks olema terviklik ülevaade tema osalusel toimunud kohtumenetlustest ja nende tulemustest, kusjuures järelevalve riigi kohtus esindamise üle on andmete kogumise ja analüüsimise ainult üks kitsas aspekt. Eelnõu seletuskirjast nähtuvalt on vastava regulatsiooni kehtestamise peamisi eesmärke olnud just kohtuvaidluste kaotamise põhjuste analüüsimine. Asjaolust, et seda eesmärki pole korralduslikel põhjustel suudetud tegelikkuses saavutada, ei järeldu, et menetluste tulemuste üldistamise ja nende laiemasse õiguspoliitilisse konteksti asetamise järele puuduks üldse vajadus. Kohtupraktika peaks eelduslikult olema tänuväärseks tagasisideks seaduste rakendamise praktikas kerkinud probleemidest ja mõjutama ka riigi õigusloomelist tegevust. Kui isegi Justiitsministeeriumil kui õigusloomet koordineerival ministeeriumil puudub ülevaade seaduste rakendusprobleemidest, jääb arusaamatuks, mille alusel saab üldse kriitiliselt hinnata näiteks seaduste väljatöötamiskavatsuste põhjendatust. Kohtupraktika peaks olema ka üks olulistest sisenditest, mille alusel analüüsida riigiasutuste poolt oma ülesannete täitmise korra kohasust ja selgitada välja vajadust näiteks halduspraktika muutmiseks või tööprotsesside edasiarendamiseks. Vabariigi Valitsusele vaid üksikutest erihuvi pakkuvatest kohtulahenditest ülevaadete andmine ei saa ilmselgelt kindlustada, et õigusloomes arvestataks tegeliku elu vajadustega laiemalt. Kohtuotsuste täitmine ei peaks seisnema üksnes näiteks konkreetse väljamõistetud rahasumma vastaspoolele tasumises, vaid riigil tuleks tõsiselt suhtuda ka kohtuotsuste põhjendustes tehtud sisulistesse etteheidetesse ning võtta tarvitusele asjakohased meetmed (sh vajaduse korral õigusloomelised) esinevate puuduste likvideerimiseks või nende kordumise vältimiseks. Tegelikult tuleks täiendavalt analüüsida ka selliseid lahendeid, mille resolutsioon võib küll olla tehtud riigi kasuks, kuid milles on ometi juhitud tähelepanu asjaomastes õigusaktides esinevatele puudustele või vastuoludele. Kehtiva õiguse pidev korrastamine omaks kahtlemata positiivset mõju nii haldusorganite, kohtute kui ka kõigi teiste isikute jaoks. Analüüside tegemisest loobumise asemel tuleks hoopis täpsustada nende eesmärki ja koostamise korda ning näha ette, et Justiitsministeerium esitaks koondanalüüsis Vabariigi Valitsusele otsustamiseks selged ettepanekud, kas ja mida tuleks kohtumenetluste tulemusi arvestades erinevates valdkondades ette võtta (sh õigusaktide või halduspraktika muutmiseks).

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Virgo Saarmets
Esimees